

บท

หน้า

ความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันว่า ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ คุณภาพของประชากร ทั้งนี้เพราะถ้าปราศจากพลเมืองที่มีคุณภาพเป็นฐานรองรับแล้ว แม้ประเทศนั้น ๆ จะมีทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ และมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพียงใดก็ตาม ก็ไม่สามารถที่จะสร้างความสุขความเจริญให้เกิดขึ้นในประเทศชาติได้

สำหรับประเทศไทยนั้น โค้ดระหนักว่า การพัฒนาประเทศที่เน้นเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างทาง เศรษฐกิจและค่านิยมเป็นหลัก โดยละเลยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น โค้ดก่อให้เกิดปัญหาอันในสังคมอย่างมากมาย โดยโค้ดยอมรับข้อเท็จจริงนี้ไว้ในเนื้อหาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ ว่า

"ผลสืบเนื่องมาจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วทางค่านิยมเศรษฐกิจและค่านิยมในระยะเวลาที่ผ่านมา โค้ดก่อให้เกิดปัญหาอันสังคมซึ่งไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจ จึงทำให้เกิดปัญหาทางค่านิยม ค่านิยม สุขภาพจิต ปัญหายาเสพติด ตลอดจนความพลอดกภัยในชีวิตและทรัพย์สิน..... (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๕๒๔: ๘)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้รัฐบาลหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรมากยิ่งขึ้น โดยโค้ดกำหนดเป้าหมายลักษณะของประชากรที่มีคุณภาพไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ (๒๕๒๔-๒๕๒๘) ว่า ลักษณะประชากรที่มีคุณภาพจะต้องประกอบด้วย

ประการที่หนึ่ง โค้ด คุณภาพในฐานะปัจเจกบุคคล กล่าวคือ จะต้องเป็นบุคคลที่มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งกายและใจ มีสติปัญญาที่จะศึกษาหาความรู้ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ อีกทั้งเป็นคนที่มีคุณธรรมสูง มีความซื่อสัตย์ อ่อนน้อม ประหยัด มีเหตุผล มีวินัย มีความรับผิดชอบ และซื่อสัตย์

ประการที่สอง ก็คือ คุณภาพในฐานะสมาชิกของสังคม โค้ด การมีเสรีภาพ และรู้จัก

ใช้เสรีภาพ การเคารพสิทธิเสรีภาพและประโยชน์ของผู้อื่น การรู้จักร่วมมือกันและกันในการ
กระทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มีจิตใจรับผิดชอบต่อสังคม มีศีลธรรมและมีระเบียบ
วินัยอันดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๕๒๔: ๑)

นอกจากนี้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๖ (๒๕๓๐-๒๕๓๔) ได้ระบุแนวทางแก้ไขปัญหา
เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถของรัฐในการแก้ไขปัญหาของชาวชนบท ไว้ว่าต้องดำเนินการ
การ "แก้ไขปัญหาคาดแคลนความรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัวและชุมชน
ดำเนินการโดยเน้นกลุ่มเป้าหมายประชาชนในชนบทที่ยังอยู่ในสภาพที่ช่วยตัวเองได้น้อย ให้มี
โอกาสได้รับความรู้ในเรื่องที่จำเป็นต่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเอง เพื่อนำไปสู่การช่วย
เหลือตนเองได้มากขึ้น โดยมีแนวทางดังนี้

(๑) ผลิตสื่อให้ประชาชนได้รู้ปัญหาและสามารถแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน
โดยใช้เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานเป็นเครื่องมือ

(๒) ผลิตสื่อ การรู้หนังสือ และการอ่านหนังสือเพื่อให้คงสภาพการรู้หนังสือ

(๓) ส่งเสริมการให้ความรู้วิชาสามัญ และวิชาชีพทางด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับ
ความจำเป็นในท้องถิ่น เพื่อให้มีความสามารถที่จะปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น
โดยมุ่งที่กลุ่มบุคคลเป้าหมายนอกโรงเรียนเป็นอันดับแรก และกลุ่มบุคคลเป้าหมายในระบบโรงเรียน
เป็นอันดับรอง" (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๕๒๔: ๓๖๓)

จากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น แสดงให้เห็นว่า แผนพัฒนาฯ ซึ่งถือว่าเป็นแผนแม่บทใน
การพัฒนาประเทศ ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน และเป็นที่ยอมรับกันว่า
ถ้าหากจะพัฒนาคนใหม่คุณภาพดีดังกล่าวข้างต้น วิชาหนึ่งที่มีประสิทธิภาพก็คือ การให้การศึกษ
แก่ประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะประชากรที่อยู่ในวัยอันเป็นกำลังแรงงานของชาติซึ่งอยู่
นอกระบบโรงเรียน

ด้วยเหตุนี้ การศึกษานอกระบบโรงเรียน จึงได้รับการคาดหวังเป็นอย่างสูงว่าจะเป็น
กำลังสำคัญในการพัฒนาประชากรของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้การศึกษาดมหลักการ
ของกลุ่มมนุษยนิยมที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนเป็นหลักใหญ่

สาเหตุที่การศึกษานอกระบบมนุษยนิยมได้รับความสนใจจากนักศึกษานอกระบบไทยนั้น
เนื่องจากอิทธิพลของ มัลคอล์ม โนลส์ (Malcolm Knowles) เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้การสอน

ผู้ใหญ่ (andragogy) ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างไปจากการสอนเด็ก (pedagogy) เพราะนอกจากเน้นประสบการณ์ของผู้เรียน มีบทบาทแห่งความสนใจและความต้องการของผู้เรียน เน้นที่สอดคล้องกับปัญหาและชีวิตประจำวันของผู้เรียนแล้ว ปรัชญาการศึกษาของกลุ่มมนุษยนิยมยังให้ความสนใจเรื่องการพัฒนาตัวผู้เรียนโดยเน้นถึงการช่วยให้เรียนรู้จักตัวเอง มีความภูมิใจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักตัดสินใจและทำอะไรด้วยตัวเองควบคู่ไปกับการให้ความรู้ด้านวิชาชีพต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อมุ่งที่จะให้เป็นคนที่มีคุณภาพที่สุด

มโนทัศน์เรื่องการพัฒนาตัวผู้ใหญ่หรือการพัฒนาคุณภาพของคนนี้ นับว่าสอดคล้องกับปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กล่าวคือ รัฐบาลได้ให้ความสนใจและยอมรับความสำคัญของปรัชญากลุ่มมนุษยนิยม เรื่องคุณภาพของคนและคุณภาพชีวิตของคน ซึ่งจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙) และฉบับที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๓๔)

แต่อย่างไรก็ตาม ในการจัดโครงการฝึกสอนผู้ใหญ่ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น เท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้มักจะทำให้ความสำคัญในเรื่องการวางแผนงานการบริหารและการประเมินผลโครงการ ส่วนในเรื่องการเรียนการสอนผู้ใหญ่ ซึ่งจะต้องพิจารณาและกำหนดกลยุทธ์ เทคนิคต่าง ๆ โดยคำนึงถึงตัวแปรตามลักษณะของผู้เรียนผู้ใหญ่ ลักษณะเป้าหมายทางการศึกษา ลักษณะเนื้อหาวิชา และลักษณะตัวแปรในด้านสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ เช่น แรงจูงใจ เจตคติ มโนภาพแห่งตน ฯลฯ ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากทุก ๆ ฝ่ายเท่าที่ควร (อุณา นพคุณ ๒๕๒๖: คำนำ)

นอกจากนี้ จากทัศนะของนักการศึกษาไทยอื่น ๆ อีกหลายท่าน ได้แสดงทัศนะต่อระบบการศึกษา ซึ่งพอจะประมวลได้ว่า ความผิดพลาดบางประการของระบบการศึกษามันเกิดจากการให้ความสำคัญต่อผู้เรียนในฐานะที่เป็นมนุษย์และเป็นปัจเจกบุคคลน้อยเกินไป โดยละเลยที่จะพิจารณาด้านจิตใจของผู้เรียนใหม่มีความเข้าใจชีวิตและความกล้าหาญทางคุณธรรมควบคู่ไปด้วย

จากข้อคิดเห็นของนักการศึกษาที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นพอสรุปได้ว่า ทัศนะของครูผู้สอนการศึกษาผู้ใหญ่ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกโรงเรียน ตลอดจนกระบวนการเรียนการสอน ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการให้การศึกษามุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน ซึ่งเป็นการศึกษาตามแนวมนุษยนิยม ทั้งนี้เพราะการศึกษาเชิงมนุษยนิยมมีหลักการสำคัญว่า

- ๑. เจตนารมณ์ของการศึกษาคือการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน
- ๒. วิถีทางที่จะให้เจตนารมณ์ดังกล่าวเป็นจริงขึ้นมาก็คือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน (อุณา นพคุณ ๒๕๒๗: ๕๔)

สาเหตุที่ทำให้การศึกษานอกโรงเรียนมีสภาพปัญหาดังกล่าวก่อเกิดขึ้น อาจเป็นเพราะว่าเจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน และครูผู้สอนนักศึกษาต่างก็เคยได้รับประสบการณ์ทางการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งมีอิทธิพลของการเรียนการสอนแบบเต็กร ๆ ครอบคลุมอยู่เป็นเวลานาน แม้ต่อมาจะมีประสบการณ์ในการทำงาน เต็มมักจะเป็นประสบการณ์ทำงานด้านการศึกษาในระบบมาก่อนเสียเป็นส่วนใหญ่ และนอกจากนี้เจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดยังประกอบด้วยบุคคลที่มึนความรู้แตกต่างกัน มีคุณวุฒิตั้งแต่ประโยคประถมศึกษาคอนต้นจนถึงปริญญาเอก เคยชินกับงานการศึกษานอกโรงเรียนในลักษณะเป็นโครงการต่าง ๆ มากกว่า เข้าใจในหลักการการศึกษานอกโรงเรียน (อนุรักษ ปัญญาวัฒน์ ๒๕๒๖: ๑๔๕-๑๔๖)

ดังนั้น แม้ว่าในปัจจุบันนี้ การศึกษาผู้ใหญ่ได้เจริญและพัฒนาขึ้นมาจนมากมายนแล้ว แต่จากผลงานวิจัยจำนวนมากพบว่า ครูที่สอนการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญและแบบเบ็ดเสร็จ ใช้วิธีการสอนและปฏิบัติต่อนักศึกษาผู้ใหญ่เหมือนว่าเป็นเด็กนักเรียนภาคปกติ ไม่ค่อยเปิดโอกาสให้นักศึกษาช้กถามปัญหาในชั้นเรียน มักจะสอนตามเนื้อหาของบทเรียน ลักษณะดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมที่มีการกำหนดจุดหมาย หลักสูตร คำนิยมและทักษะที่พึงประสงค์ไว้ล่วงหน้า จุดหมายที่มีการศึกษาคือ การถ่ายทอดสิ่งที่เป็น "สารัตถะ" ให้แก่เด็ก ครูมีบทบาทสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนการสอน (วิทย์ วิศทเวทย์ ๒๕๒๖: ๑๐๓-๑๐๔)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว เราคงจะหომองเห็นแล้วว่าปัญหาความไม่สอดคล้องกันในระบบการศึกษานอกโรงเรียน เป็นปัญหาเชิงอุดมการณ์ที่ว่าการศึกษาควรนำไปสู่อะไร กับปัญหาทางเทคนิคที่ว่าเรามีวิธีการอย่างไรบ้างที่จะทำให้บรรลุจุดหมายปลายทางนั้น ๆ ใดความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการแก้ปัญหาดังกล่าว จึงอยู่ที่การแก้ปัญหานั้นฐาน นั่นคือ เราจะแก้ปัญหาละเอียดได้สำเร็จมากน้อยเพียงใด น่าจะขึ้นอยู่กับว่า เราสามารถจะชักจูงหรือโน้มน้าความเชื่อของผู้ที่เกี่ยวข้องได้มากน้อยแค่ไหน กล่าวคือ เราจึงทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาซึ่งเคยมีแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ที่มีครูเป็นศูนย์กลางมาเป็นการศึกษาที่ชี้คคือผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้มากเท่าไร เราจึงประสบผลสำเร็จในการแก้ปัญหานั้นมากน้อยเท่าไร

จากสภาพความสำคัญของการศึกษาแบบมนุษยนิยมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร จากสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นว่า การศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด ที่มีต่อการศึกษาผู้ใหญ่แบบมนุษยนิยม เป็นสิ่งที่ น่าสนใจเพราะว่า หลังจากที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนของไทยได้ดำเนินการอย่างจริงจัง มาเป็นระยะนานพอสมควร ก็น่าที่จะศึกษาว่า

ในค่านิยมการณ เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนมีสภาพความคิดเห็นความเข้าใจ และความเชื่อแบบมนุษยนิยมมากน้อยเพียงใด

ในค่านิยมเทคนิค เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน มีความรู้ความเข้าใจในวิธีการเรียนการสอนแบบมนุษยนิยมเพียงใด

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงน่าที่จะช่วยให้เรามองสภาพความเป็นจริงที่เป็นอยู่ในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นได้ชัดเจนขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความคิดเห็นโดยส่วนรวมของเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดที่เกี่ยวกับการศึกษาผู้ใหญ่แบบมนุษยนิยม
๒. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาผู้ใหญ่แบบมนุษยนิยม ของเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดที่มีอายุระดับการศึกษาและประสบการณ์การสอนที่มุ่งในและนอกระบบโรงเรียนที่ต่างกัน

สมมติฐานในการวิจัย

เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนที่มีลักษณะในตัวแปรด้านต่าง ๆ ที่นำมาศึกษาต่างกัน เช่น อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การสอน มีความเห็นต่อการศึกษาผู้ใหญ่แบบมนุษยนิยมแตกต่างกัน โดยผู้ที่อายุน้อยกว่า มีระดับการศึกษาสูงกว่าและมีประสบการณ์ทางการสอนน้อยกว่า มีแนวโน้มที่จะมีความคิดเห็นแบบมนุษยนิยมมากกว่าผู้ที่อายุมากกว่า มีระดับการศึกษาต่ำกว่า และมีประสบการณ์ทางการสอนมากกว่า

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้จำกัดเฉพาะเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการด้านการสอนและฝึกอบรมของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดเท่านั้น

๒. ตัวแปรที่ศึกษา

๒.๑ ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การสอน

๒.๒ ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดเกี่ยวกับการศึกษาผู้ใหญ่แบบมนุษยนิยม

คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย

อุดมการณ์ หมายถึง จุดหมายปลายทางของกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งถือเป็นเป้าหมายที่หนึ่งซึ่งบรรลุมากกว่าเป้าหมายอื่น ๆ

เทคนิค หมายถึง วิธีการปฏิบัติที่เห็นว่าเหมาะสมในการทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ประหยัดที่สุดและก่อให้เกิดผลเสียสิ่งที่เกี่ยวข้องน้อยที่สุด

การศึกษาผู้ใหญ่แบบมนุษยนิยม หมายถึง การศึกษาที่เน้นการพัฒนามนุษย์ในทุก ๆ ด้านและให้ความสำคัญเป็นพิเศษในเรื่องอารมณ์ ความรู้สึกและจิตใจของผู้เรียน โดยถือว่าวิถีทางที่เหมาะสมในการบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาคงกล่าวจะต้องเริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์ที่กระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

เจ้าหน้าที่กรมการศึกษาออกโรงเรียน หมายถึง เจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดระบบปฏิบัติการ ทักษะการบริหาร แผนงานและโครงการ การศึกษาสายสามัญ การศึกษาสายอาชีพ การพัฒนาและฝึกอบรม และการศึกษามวลชน

ประสบการณ์การสอน หมายถึง จำนวนปีที่สอนนักเรียนในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบว่าเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดมีแนวความคิด หรืออุดมการณ์แบบมนุษยนิยมมากน้อยเพียงใด

๒. ทำให้ทราบว่าเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดเห็นด้วยกับกระบวนการเรียนการสอนแบบมนุษยนิยมมากน้อยเพียงใด

๓. การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ ตลอดจนการปรับปรุง
วิธีการปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียน

๔. การศึกษาวิจัยเรื่องนี้จะเป็นการศึกษาเบื้องต้น ที่จะ เป็นแนวทางให้เกิดการศึกษา
วิจัยในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับจะลึกต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย